

ENKELE VROEGE GENEALOGEN
IN VEURNE-AMBACHT

In een vorige bijdrage in dit tijdschrift, toonden we aan dat er in de Veurnse St-Niklaasabdij een traditie moet hebben bestaan van genealogisch onderzoek. (1)

Dat er in het Veurnse nog meer genealogen actief waren, die hetzij in samenwerking met die religieuzen, hetzij door het maken van kopieën, al dan niet voortbordurend op hun werk, hetzij geheel oorspronkelijke werken maakten, ook daarvan vonden we enkele sporen.

We vermeldde reeds dat in de familie van Crombrugghe, schepenen-keurheren, burgemeester of landhouders van de stad en kasselrij Veurne in de 17de en 18de eeuw een rijke genealogische belangstelling bestond en diverse genealogische manuscripten tot stand kwamen. (2) De eerste der Crombrugghe's die zich op het pad van de genealogie bewoog was Philips II van Crombrugghe (1578-1650). Hij huwde in 1606 te Veurne, Helena Mesdach. Hun zeven kinderen werden allen gedoopt in de Veurnse St-Niklaaskerk. Hij was meermaals schepen van de stad en kasselrij Veurne, nml. in 1603-04, 1606, 1608, 1611, 1613, 1615, 1619 en 1632 en bekleedde tweemaal het ambt van burgemeester-landhouder, nml. in 1621-23 en 1633-35. (3)

Hij stelde reeds in 1606 een genealogisch handschrift over zijn familie samen, dat model stond voor diverse andere die in de loop van de 17de en 18de eeuw door zijn afstammelingen werden samengesteld. Zijn origineel is evenwel verloren gegaan, verml. in 1944 bij de explosie van het kasteel van Kwaremont. Zijn genealogische belangstelling uitte zich in een handboek waarin naast hoofdzakelijk beschrijvingen van zijn inkomstenbronnen, ook waardevolle gene-

(1) Afkortingen gebruikt in dit artikel: KBB: Koninklijke Bibliotheek Brussel, FM: Fonds Merghelynck (KBB, afd. handschriften), RAG: Rijksarchief Gent, RUG: Rijksuniversiteit Gent

P. DONCHE, Bestond er een traditie van genealogisch onderzoek in de Veurnse St-Niklaasabdij? in: *Biekorf*, jrg. 101 (2001) pp. 31-36. We ontvingen geen reacties op onze vragen over waar een aantal aldaar vermelde handschriften zich zouden kunnen bevinden.

(2) In het artikel Genealogies Crombrugghe in het familietijdschrift *Echo's Crombrugghe*, jrg. 1996, pp. 15-18 worden een zevental bekende genealogische manuscripten over de familie vermeld.

(3) A. DEBRUYNE, De Wet volgens het 'Wittenboek'. Index op de persoonsnamen, in: *Archikrant*, Vrienden van het Veurns Archief, jrg. 10, april-juni 2000, afl. 2, pp. 45-56.

alogische aantekeningen in voorkomen (4). Hij had ook een historische belangstelling. In een handschrift kopiëerde hij verscheidene akten m.b.t. de stad en kasselrij Veurne alsook lijsten van hoogbaljuws, schepenen en burgemeesters-landhouders van Veurne, maar ook de eigentijdse schepenbanken van Gent (5). Hij was immers de eerste van Crombrugghe die in het Veurnse verbleef (door zijn huwelijk), terwijl zijn voorouders uit het Gentse stamden en zijn vader burgemeester van Kortrijk was geweest (6). Zijn vader had al wel reeds in 1565 het uitgebreide leenbezit van de familie Braem in Veurne-Ambacht geërfd (7).

Bij een andere Veurnambachtse familie Schinckelle bestond ook een rijke traditie van genealogisch onderzoek (8). Zij waren wel reeds sinds eeuwen in het Veurnse vertegenwoordigd. Hier ook ontstond medio de 17de eeuw een breed uitgewerkt genealogisch handschrift, waarbij uitvoerig ook de aanverwante families genealogisch behandeld worden. De samensteller noemt zich niet bij naam evenwel. Merghelynck heeft er een kopie van gemaakt en verwijst er vaak naar in zijn nota's over andere Veurnse families (9). De anonieme

(4) RAG, Fonds Vaernewijck, register 57, fo 121-123. Een dergelijk samengaan van aantekeningen betreffende bezittingen en inkomsten en familiekundige gegevens in private aantekenboeken komt wel meer voor. Zie: P. DONCHE, Over genealogische memorialen en de praktijk van genealogisch onderzoek in vroeger eeuwen, in: *Vriendenboek Valère Arickx*, uitgave van VVF-Roeselare en VVF-West-Vlaanderen, Roeselare, 2000 pp. 91-108 en een vervolgartikel *Genealogische Memorialen*, in *Vlaamse Stam*, 2001 (ter perse)

(5) RUG, afd. hs. nr. 1507

(6) H. DOUXCHAMPS en TH. VAN DRIESSCHE, Aux origines de la Famille de Crombrugghe (pp. 146-193) in het tijdschrift *Le Parchemin*, nr. 303, mei-juni 1996 en het vervolg daarop in nr. 304, juli-aug. 1996, pp. 237-287, alsook de onuitgegeven studies van TH. VAN DRIESSCHE, *Van Poorter tot Edelman. De familie van Crombrugghe in de 16de eeuw*, 30 pp. en IDEM, *Philips II van Crombrugghe (22 dec. 1578-8 sept. 1650)* 4 pp. (1996)

(7) De heerlijkheid van der Douvie (in Watou), de Tol van Proven, de heerlijkheid *Pontpepers* (Vlamertinge), de heerlijkheid Loringhe (grenzend ten noordoosten aan de stad Veurne) en de heerlijkheden *Schreyen* (in Wulpen) en *Lammelinx leen* (in Proven)

(8) Er bestaan twee verschillende families Sch(i/y)ncel(l)e, beide in de kasselrij Veurne. De ene familie, waarin het genealogische handschrift waarvan hier sprake is, ontstond, heeft als wapen: van *hermelijn*, met een *schildhoofd van goud met een uitkomende leeuw van keel*, de andere: van *zilver met twee schelpen en een ster van sabel*. Voor een overzicht van de genealogie van beide, zie J.J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, Brugge, 1860-1864, deel I, pp. 307-313 en pp. 315-318. Wij maken het onderscheid door de schrijfwijze van de familienaam, resp. *Schinckelle* en *Schynckele*

(9) KBB, FM 70, pp. 171-202, zeer vermoedelijk een integrale kopie van een genealogisch handschrift Schinckelle, eigendom in de 19de eeuw van Bⁿ Albéric de Crombrugghe de Loringhe (Gent). Vele losse documenten over de beide families Schinckelle en Schynckele vindt men ook in FM 42, fardes F 269^{A B C D m E}

auteur menen we te kunnen identificeren met Roeland de Schinckelle, zoon van Leonard en Maria Francisca van Wonsel en het handschrift als samengesteld tussen 1654 en 1666.

Voor Veurnambachtse families uit de 16de en 15de eeuw vormt het een zeer interessante genealogische en heraldische bron. Het is in de franse taal gesteld, maar citeert toch ook uit oudere persoonlijke aantekeningen in het Vlaams van de grootvader van de samensteller (genoteerd in een boek van pachtinkomsten), uit 1582, zoals over het ontvluchten van Veurne om het afzweren van trouw aan de koning van Spanje te ontlopen. Het bevat ook een apocrief verhaal als zou het hermelijn in hun wapenschild afkomstig zijn van de hertogen van Bretagne (waarvan het wapenschild is: hermelijn *tout court*) als blijk van erkentelijkheid voor deelname aan de zijde van de winnende partij in de Bretoense opvolgingsstrijd in de jaren 1341-1345. (10)

Het handschrift Schinckelle vermeldt nauwelijks bronnen, maar heel even wordt toch verwezen naar *les observations généalogiques par Lenaert de Cant dans ses manuscrits* en ook een zekere *Charles de Hondeghem, sr. de Catsberghe* wordt geciteerd.

Wie was deze Lenaert de Cant? We menen die te kunnen identificeren met Lenaert de Cant, schepen-keurheer van de kasselrij Veurne van 1546-70 en *clerc van de weeserie* van 1576-83. Hij behoorde tot een familie die ook reeds sinds de jaren 1400 in het Veurnse terug te vinden is en diverse schepenen van de kasselrij telde. (11)

Een expliciete verwijzing naar diens genealogische activiteiten vinden we ook bevestigd in een ander handschrift van rond 1630 van een *Schynckele* (uit een andere gelijknamige familie, maar met een totaal ander wapenschild, *namelijk zilver met twee schelpen en een ster van sabel*). (12) In een cahier waarin deze talrijke lijsten van schepenen-keurheren van de kasselrij Veurne noteerde, maakte hij

(10) Zie hierover: P. DONCHE, De hermelijn, een heraldisch fabeldier? en IDEM, Nog meer Vlaamse strijders, in: *Heraldicum Disputationes*, resp. jrg. 5 nr. 3 (juni-aug-sept 2000) pp 55-73 en jrg. 5 nr. 4 (okt-nov-dec 2000) pp 74-84.

(11) Zie een artikel van onze hand, nog te verschijnen in het tijdschrift *Vlaamse Stam*, (2002) over de families (de) Cant en Stevin in het Veurnse.

(12) KBB, FM 101, dl III. In zijn *Vademecum* ..., de catalogus van zijn handschriftenkabinet, vermeldt Arthur Merghelynck erbij dat hij de 'anonieme' compiler van die lijsten (die tot en met 1633 lopen) identificeerde als Roeland Schynckele, greffier van de weeskamer van stad en kasselrij Veurne door vergelijking met het handschrift van een *assignement boeck* uit 1607 van de armendis van Oostduinkerke, waar de auteur zich wel vernoemt. Op folio 15, bij een van die schepenlijsten lezen we: *Extraict ofte copie van copie door Leonard de Cant ende ververscht bij de hant van jo. r. Jan Schinckelle fs. Willems*.

een biografische aantekening betreffende een van zijn naamgenoten uit een van deze lijsten en precieerde erbij: *Extraict vuytten bouck van de gheslachten begonst bij Leynaerd de Cant*. Duidelijker kan niet. Overigens citeert hij die Lenaert de Cant ook als een van zijn bronnen voor dergelijke lijsten.

Een kasselrijschepen, maar meer nog een ambtenaar van een weeskamer is in elk geval in een uitstekende positie geplaatst om genealogische opzoekingen te verrichten; geen enkele administratieve bron is immers zo rijk aan familiekundige gegevens als de weeskamer en de ambtenaren ervan hadden er de ruimst mogelijke toegang toe. Lenaert's genealogische belangstelling moet al vroeg begonnen zijn want reeds op de kافت van een kerkrekening van de Veurnse St-Niklaaskerk over de jaren 1449-1452, rekening opgemaakt door zijn rechtstreekse voorvader Simon Cant vinden we een (uiteraard veel later erop genoteerde) stamreeks die loopt van Simon's grootvader Jan over zeven generaties tot en met Lenaert's zoon Adriaan. (13)

Bestaat Lenaert de Cants 'boek van geslachten' nog? We weten het niet.

In het handschrift Schinckelle wordt ook een zekere *Charles de Hondeghem, sr. de Catsberghe* vernoemd, die een (heraldisch?) werk zou gemaakt hebben, dat specifiek zou handelen over niet minder dan 400 gevallen van veranderingen in wapenschilden van families. En ook deze persoon vinden we nog eens terug in het cahier met lijsten van Veurnambachtse schepenen van Roeland Schynckele. Hij wordt er als een tweede bron vernoemd voor zijn schepenlijsten, als *Charles van Hondeghem, heere van Eeckelbeecke, Catsberch etc.* (14)

Catsberghe verwijst wellicht naar de Katsberg net over de grens tussen Steenvoorde en Belle. Hondeghem is overigens ook de naam

(13) KBB, FM 42 farde F 60, die naar die kerkrekening, berustend in het Stadsarchief Veurne, verwijst. Daar leest men de stamreeks: 1. Jan, 2. Jacob, 3. Simon, 4. Adriaan, 5. Leonard, 6. Leonard, 7. Adriaan. De 6. Leonard zou dan onze Lenaert de Cant zijn. We konden inderdaad uit archiefbronnen de bevestigingen vinden dat hij een (oudste) zoon Adriaan had, en zelf een zoon was van een Leonard, kleinzoon van een Adriaan en achterkleinzoon van een Simon Cant. Hij was in 1548 of 1549 gehuwd met Magdalena Stevin en een tweede maal met Maria Winnoc.

(14) KBB, FM 101, dl III, 3de (ongenummerde) folio: *Dit zijn de oudste wijlent Hoochbailliuwen, crichouders, landhouders ende cuerheren van(de) Lande van Veurnambacht, vergadert bij Lenaert de Cant ende bij mij Charles van Hondeghem, heere van Eeckelbeecke, Catsberch etc. van alder oudste tijden als ic zelve hebbe connen ghevinden en(de) achtervolghen*.

van een dorp niet zo ver van de Katsberg tussen Kassel en Hazebroek. Om hem te identificeren raadpleegden we dan ook het manuscript GHYS en daarin vonden we inderdaad een Charles van Hondeghem, *heer van Catsberg en Ekebeque*. Hij was schepen van de stad Ieper in 1633 en 1637. Hij was een zoon van Gillis, heer van Ekebeque en Isabella Kijndt en zelf gehuwd met Joanna van Dixmude. Een oom van hem, ook Charles genoemd, was baljuw van Lo.

Overigens is er een opmerkelijke heraldische overeenkomst tussen de wapenschilden der families Cant en van Hondeghem. Het wapenschild Cant was: *gevierendeeld: in 1 en 4 zilver met een anker van sabel, in 2 en 3: van zilver met een aan beide zijden gekanteelde dwarsbalk van keel met een vrijkwartier van goud met een dwarsbalk van keel*. Het wapenschild van de familie van Hondeghem is: *van zilver met een beurtelings gekanteelde dwarsbalk van keel*. (16) Hebben de Cants hun wapenschild deels aan de familie van Hondeghem ontleend? Want in hun gevierendeeld schild zijn de kwartieren 1 en 4 immers niets anders dan het wapenschild van Hondeghem.

Evenmin is ons de bewaarplaats van dit heraldisch handschrift van Charles van Hondeghem bekend.

Iemand die we in dit kader van vroege genealogen ook nog kunnen vermelden is Carolus de Visch. Geboren te Bulskamp bij Veurne in 1596, was hij sinds 1618 cisterciënzermonnik bij de abdij Ter Duinen. Deze abdij was na de vernieling tijdens de godsdienstoorlo-

(15) KBB, afd. hs., II 2308, dl. I, fo. 265: *Fragments Généalogiques des familles Hondeghem et Keingiaert*. De familienaam wordt ook in zijn franse vertaling gebruikt: *Quienville* (Chien-ville = Honde-gem) Hij wordt vermeld op fo. 273. Op fo. 257 vermeldt Ghys: *La maison de Quienville s'est éteinte dans celle de Keingiaert d'Ypres. Ci pour m(é)moire*. Voor de families van de kasselrij Kassel is het ms. Ghys een goudmijn aan genealogische gegevens.

(16) Wapenschild (de) Cant: KBB, FM 38, dl. I, p. 48; Genealogisch handschrift Roeland de Schinckelle bij Jaqueline Schinckelle x Lenaert de Cant (fo. 21); L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Quartier de Furnes. Coutumes de la ville et chatellenie de Furnes. Tome IV. Etat des fiefs relevant de la cour féodale du Bourg de Furnes*, Brussel, 1896, p. 89. Wapenschild van Hondeghem: L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, IV, zie hoger, p. 363. Een verkeerde citering vindt men in: CH. VAN RENINGHE DE VOXVRIE: *Tablettes des Flandres*, T 5, p. 368 die herhaald werd in het daar op gebaseerde heraldisch werk van F. CORTYL en J. MORTIER, *Manuscrit Ghys Armorial*, Paris, 1998, p. 65. De achtergrond wordt goud i.p.v. zilver genoemd. Wie het manuscript Ghys in de KBB daadwerkelijk ter hand neemt, ziet het wapen steeds voorgesteld met een achtergrond van zilver, maar vaak ook in de oudere generaties als *van hermelijn*.

gen, in 1627 naar de Potterielei in Brugge overgeplaatst. Carolus de Visch was de markantste figuur in het intellectuele leven van zijn abdij in de 17de eeuw. Hij had erg veel belangstelling voor de geschiedenis van zijn abdij, waarover hij trouwens een boek in druk uitgaf. Wellicht meer als tijdverdrijf legde hij ook een handschrift aan dat hij de titel gaf: *Notitiae Genealogica*. (17)

Dit handschrift vangt aan met de eigen verzorgde genealogie de Visch uit Nieuwkapelle (18) (18 folios) in Veurne-Ambacht. Diverse andere families, waaronder vele Veurnambachtse volgen daarna, alsook verzamelingen van wapenschilden, een lijst van personen geadeld door de natuurlijke prinses sinds 1400, een lexicon van heraldische termen, alsook een index op alle wapenschilden in dit werk (opgemaakt in 1661). Carolus de Visch was geen eigenlijk genealogisch onderzoeker, hoogstens heeft hij een verzameling aangelegd van kopieën van genealogiën uit andere bronnen, zonder er veel bij stil te staan. (19) Hoe anders is het te verklaren dat bv. in de genealogie Bladelin, genealogische verbanden opgevoerd worden die een tijdsverschil van 100 jaar (sic) impliceren tussen de huwelijken van een broer en zuster? (20) Al in 1870 werd zijn handschrift door twee leden van de Société d'Emulation die het onderzochten *fort inexact* genoemd en zonder reële waarde voor een eventuele uitgave...

Het lijkt wel of de genealogische activiteit erg bloeide aan het eind van de 16de en de eerste helft van de 17de eeuw. En wellicht niet enkel in het Veurnse. In een andere vroeg 17de eeuwse genealogie van een Brabantse familie vermelden de samenstellers een lijst waarin dertien steden van de Spaanse Nederlanden de revue passeren en in totaal niet minder dan 73 personen vermeld worden die zich met heraldiek en genealogie bezighielden. (21)

(17) Archief Groot Seminarie Brugge, handschrift 137bis/22.

(18) Het wapenschild de Visch is *van zilver bezaaid met herkruste kruisen met spitse voet van sabel en twee afgewende baarzen (vissen) van sabel*. Een sprekend wapen dus.

(19) Een getypte "*Beschrijving van de handschriften op het archief Groot Seminarie te Brugge*" (fotokopie in RUG, afd. hs) p. 137/22 vermeldt erover: dat de folios 1-192 in hoofdzaak opgesteld zijn naar aantekeningen van B. van der Strate en voor de folios 193-298v naar aantekeningen van Jan Idesbaldus Masin te Brugge.

(20) Zie P. DONCHE, De familie Bladelin in de kasselrij Veurne van 1230 tot de 16de eeuw, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 36, nr. 9, september 2000, pp. 353-382 (i. h. b. de laatste twee pagina's).

(21) KBB, ms. 19 460 fo. 278: Geslachte der familie Spyskens (en Rincvelt), door Arnould en Constantin de Rincvelt. Zie hierover: J. ANNE DE MOLINA EN P. E. CLAESSENS, *Héraldistes et Généalogistes d'autrefois*, in: *L'Intermédiaire*, nr. 94, 14de jrg. nr. 6, 1959, pp. 306-309.

Voor de stad Veurne zien we daar vermeld: *Crombrugghe, heer van Loringhe, burgemeester - Kapitein Alexander Butkens - Zijn broer Butkens, soldaat* later bijgevoegd: *thans prior van abdij Pierpots*. De eerste persoon is uiteraard de reeds eerder geciteerde Philips II van Crombrugghe. De laatste persoon is, op basis van de vermelding *prior van de abdij Pierpots*, de bekende genealoog Christophe Butkens (Antwerpen 1590 - Den Haag 1650), die in 1631 prior werd van de Antwerpse St-Salvatorsabdij (gesticht door Pieter Pot). (22) Bij het opmaken van die lijst was hij dus nog militair (hij werd pas novice in de abdij in 1617). De tweede persoon, zijn oudere broer *Alexander Butkens* was kapitein. Wellicht was Christophe in het garnizoen van zijn broer en was hun verblijf in Veurne bepaald door de militaire gebeurtenissen en allicht ook niet langdurig. Maar men kan zich de vraag stellen of die broer, waarvan de voornaam niet wordt genoemd, misschien wel niet *Henri Butkens* is. Inderdaad Christophe en Alexander hadden nog een broer Henri (+Vlierbeek 1654), die in 1632 prior was van de Benedictijnerabdij van Oudenburg en deze was ook genealoog! (23) De broers zullen wellicht hun opzoekingen niet gericht hebben op Veurnse families. Overigens is deze lijst zeker geen volledig repertorium van vroeg 17de eeuwse genealogen. Daarvoor ontbreken te veel bekende namen. Wellicht enkel de lijst van personen waarmee de samenstellers in contact geweest zijn.

P. Donche

FRANSE ETYMOLOGIE VAN RUISELEDE

In een aangifte uit 1818 aan de gouverneur, berichtte het gemeentebestuur van Ruisselede dat de naam Ruisselede als volgt te verklaren is: *L'étymologie est d'après toute probabilité Ruisseles (sic!) du grand nombre de petits ruisseaux qui y prennent leur source ou traversent cette commune* (RAB, Mod. Archief, eerste reeks, nr. 2192)

Het is zonder meer duidelijk dat de ijverige gemeentesecretaris die dit neerpende onder de handtekening van de maire de bal nogal missloeg.

A B

(22) Zie over hem de nota in *Biographie Nationale*. Hij is de auteur van het bekende gedrukte werk: *Les Trophées tant sacrés que profanes de la duché de Brabant* (Antwerpen, 1641), maar ook van vele andere handschriftelijke werken.

(23) Zie N. HUYGHEBAERT, *Abbaye de Saint-Pierre a Oudenburg*, in: *Monasticon Belge, T. III. Province de Flandre Occidentale* (Liège, 1960), p. 56 die mededeelt niet te weten waar zijn genealogische werken in handschrift bewaard zijn. Alvast twee ervan zijn in de Koninklijke Bibliotheek Brussel, Fonds Goethals, nrs. 695 en 731. Biografische nota's over hem door Hellin zijn in nrs 1189-1190.